

## ברכת חתנים

**ברכת חתנים**  
מקור החיוב  
יסוד הברכה  
הימים הראשונים - חיזוק האהבה והשמחה  
**פנים חדשות**  
שיטות הראשונים  
'פנים חדשות' - דין בברכה או בשמיעה  
יסוד הביטוי  
המשמעות המעשית

### ברכת חתנים

#### מקור החיוב

ת"ר: מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה. אמר רב יהודה: והוא שבאו פנים חדשות. מאי מברך? אמר רב יהודה: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שהכל ברא לכבודו; ויוצר האדם; ואשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו, והתקין לו ממנו בנין עדי עד, ברוך אתה ה' יוצר האדם; שוש תשיש ותגל העקרה, בקבוץ בניה לתוכה בשמחה, ברוך אתה ה' משמח ציון בבניה; שמח תשמח ריעים האהובים, כשמחך יצריך בגן עדן מקדם, ברוך אתה ה' משמח חתן וכלה; ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה, רינה, דיצה, חדוה, אהבה ואחוה ושלוש ורעות, מהרה ה' אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשתה נגינתם, ברוך אתה ה' משמח חתן עם הכלה.<sup>1</sup>

שש ברכות פרטה הגמרא הכלולות בברכת חתנים אותה יש לומר בשבעת הימים הראשונים של הנישואים. יש לעיין בלשונם של חז"ל שנקטו בלשון יחיד "ברכת חתנים" ולא בלשון רבים - ברכות חתנים, המתאימה יותר.<sup>2</sup>

נראה שלשון זו מורה שיש מהות משותפת לכל ששת הברכות.

אנו ננסה לעמוד על מהותה של ברכת חתנים, המהות המשותפת לאותן ברכות.

1. כתובות ז' ע"ב.  
2. כיום אנו נוהגים לקרוא לברכת חתנים "שבע ברכות", שש ברכות המנויות כאן בתוספת ברכת בורא פרי הגפן. מנהגנו זה מצביע אף הוא על כך שהסברה הפשוטה היתה לנקוט בלשון רבים - ברכות, ולא בלשון יחיד.

## יסוד הברכה

את היסוד לברכת חתנים מצאו חז"ל בברכתו של הקב"ה לאדם הראשון ולאשתו<sup>3</sup>:  
ויברך אתם אלהים ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה ורדו בדגת הים  
ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ.

ובהארת המדרש<sup>4</sup>:

אי"ר אבהו נטל הקב"ה כוס של ברכה וברכן... אמר רבי שמלאי מצינו שהקב"ה  
מברך חתנים... מברך חתנים מניין? "ויברך אותם אלהים".

מה היה תוכנה של אותה ברכת חתנים שברך רבונו של עולם את האדם הראשון ואשתו?  
נראה שהתשובה לכך טמונה בברכת חתנים שתקנו חז"ל שתאמר בשעת הנישואים.  
הברכה הראשונה היא ברכת "שהכל ברא לכבודו". רש"י בפרושו מחבר ברכה זו לנישואי  
אדם הראשון, לנישואים בהם ברך הקב"ה את אדם הראשון ואשתו<sup>5</sup>:

אבל שהכל ברא לכבודו אינה מן הסדר אלא לאסיפת העם הנאספים שם לגמול חסד  
זכר לחסדי המקום שנהג עם האדם הראשון שנעשה לו שושבין ונתעסק בו ואסיפה  
זו כבוד המקום היא.

### תוכנה של הברכה - ברכת האחדות המתגלה באהבה ובשמחה.

הברכה השניה והשלישית עוסקות ביצירת האדם:

ויוצר האדם; ואשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו, והתקין לו ממנו בנין  
עדי עד, ברוך אתה ה' יוצר האדם.

מה הקשר בין ברכת "יוצר האדם" למעמד הנישואים?

עניין זה מתבאר בפסוקים<sup>6</sup>:

ויברא אלוקים את האדם בצלמו, בצלם אלוקים ברא אותו, זכר ונקבה ברא אותם.

וברש"י שם:

**זכר ונקבה ברא אותם** - ולהלן הוא אומר (ב', כ"א) ויקח אחת מצלעותיו וגו', מדרש  
אגדה שבראו שני פרצופין בבריאה ראשונה ואחר כך חלקו.

בראשית כל, בשורשם, נוצרו האיש והאישה דבוקים זה בזה כאחד, אך בפועל נוסרו זה  
מזה והם מופיעים בעולם בצורה מופרדת. כל עוד הם נפרדים האדם לא שלם, אינו אדם,  
כמאמר חז"ל<sup>7</sup> "אמר ר' אלעזר כל אדם שאין לו אישה אינו אדם שנאמר זכר ונקבה בראם

3. בראשית א', כ"ח.

4. בראשית רבה ח', י"ג.

5. רש"י כתובות ח' ע"א ד"ה "שמח תשמח".

6. בראשית א', כ"ז.

7. יבמות ס"ג ע"א.

ויקרא את שמם אדם", ובעת הנישואים שבים האיש והאישה מכח בחירתם למצבם הבראשיתי ונוצר שוב אדם שלם. בברכות אלו אנו מודים לקב"ה על האחדות שטבע בנו ועל הכח שניתן לנו להתאחד שוב לאחר הנסירה וליצור מחדש אדם שלם.

ברכות אלו מחברות אותנו לברכות החתנים שברך הקב"ה בנישואי אדם הראשון. כהמשך לפסוק המבטא את האחדות הטבועה בהם "ויברא אלוקים את האדם בצלמו, בצלם אלוקים ברא אותו, זכר ונקבה ברא אותם" נשנתה ברכתו של הקב"ה "ויברך אותם אלוקים". על בסיס האחדות שטבע בהם והפירוד שיעשה בהם ברכם שיהיה להם את הכח להתאחד מחדש, מכח בחירתם.

הברכות הרביעית, החמישית והשישית עוסקות באופן כללי בשני עניינים מרכזיים: שמחה ואהבה:

**שוש תשיש ותגל העקרה, בקבוץ בניה לתוכה בשמחה, ברוך אתה ה' משמח ציון בבניה. שמח תשמח ריעים האהובים, כשמחך יצירך בגן עדן מקדם, ברוך אתה ה' משמח חתן וכלה. ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה, גילה, רינה, דיצה, חדוה, אהבה ואחוה ושלוש ורעות, מהרה ה' אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשנה נגינתם, ברוך אתה ה' משמח חתן עם הכלה.**

ברכות אלו משלימות את ברכות האחדות שהרי השמחה והאהבה הן הדרך והגילוי של אותה אחדות. האהבה הפנימית הנפשית מבטאת את אותה אחדות אמיתית הטבועה באיש ובאישה. לא בכדי הגימטריה של המלה "אהבה" - 13 במניין, כמו המילה "אחד". השמחה היא ביטוי של תחושת השלמות שנוצרת כתוצאה מהאיחוד<sup>8</sup>.

יסודה של ברכת חתנים היא בברכתו של הקב"ה דבר הרמוז בלשון היחיד של ברכות אלו, עניינה של ברכה זו היא ברכת האחדות שגילויה הם השמחה והאהבה. האחדות, השמחה והאהבה הם דברים שאנו מבליטים בראשית הקשר ורק על גבי בסיס זה נוסף הציווי שהוא המשכו של ברכת החתנים שברכם הקב"ה "ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה"<sup>9</sup>, ציווי שמשמעותו שותפות עם רבוננו של עולם בהמשך בריאת העולם ושכלולו.

## הימים הראשונים – חיזוק האהבה והשמחה

הבנה זו במהותה של ברכת חתנים משתלבת יפה עם אופיים של הימים הראשונים לנישואים בהם נאמרת ברכה זו.

תנו רבנן ברכת חתנים בעשרה כל שבעה.

8. על הקשר בין שמחה לשלמות עיין מהר"ל חידושי אגדות חלק א' עמ' י"ב, י"ד.

9. בראשית א', כ"ח.

הימים הראשונים נועדו לחיזוק ולטיפוח הקשר שנוצר עם הנישואים ומגמתם "שיהא שמח עמה"<sup>10</sup>, וכך כתב הרמב"ם<sup>11</sup> "וכן תקנו חכמים שכל הנושא בתולה יהא שמח עמה שבעת ימים, אינו עוסק במלאכתו ולא נושא ונותן בשוק אלא אוכל ושותה ושמח...". השמחה היא הבסיס עמו מתחילים את החיים ועל כן יש להתנתק בימים הראשונים מטרדות היום-יום. לכן אינו עוסק במלאכתו ומתפנה לשמחה ששמח עמה, שמחה שמגמתה חיזוק הקשר והאהבה בין שני ההפכים שעושים את צעדיהם בדרך לאחדות<sup>12</sup>.

## פנים חדשות

### שיטות הראשונים

אמירת שבע הברכות במשך שבעת הימים (בנוסף לשעת הנישואין) תלויה בתנאי שהובא בגמרא<sup>13</sup>:

אמר ר' יהודה והוא שבאו פנים חדשות.

בביאור דין זה שתי שיטות מרכזיות: הראשונה תולה דין פנים חדשות בהמצאות בסעודה שלאחר הנישואין והשנייה בשמיעת הברכות שנעשו בשעת הנישואין.

הובא בשטמ"ק<sup>14</sup> בשם תלמידי רבינו יונה:

והוא שבאו פנים חדשות כלומר אנשים שלא היו שם בשעת אכילה ביום ראשון אבל אם היו שם בשעת נישואין ולא היו בשעת אכילה ביום ראשון, אם באו בימים האחרים פנים חדשות הו.

הרמב"ם לעומת זאת כתב איפכא<sup>15</sup>:

שהכל תלוי בשעת הנישואין, דכיוון דנמצא בשעת הנישואין שוב לא נקראו פנים חדשות.

וכן כותב הרמב"ם בהלכות אישות<sup>16</sup>:

וצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנישואין והן שש ברכות ואלו הן...

ובהלכות ברכות הוסיף חילוק בין אם באו פנים חדשות ללא באו<sup>17</sup>:

10. כתובות ז' ע"א.

11. רמב"ם הלכות אישות פ"י, ה"ב.

12. ובלשנו של רש"י בביאור הלשון "משמח חתן עם הכלה" - "ובאחרונה שבח שמשבח לקב"ה שברא חתונת דיבוק איש באישה ע"י שמחה וחדוה".

13. כתובות ח' ע"א.

14. דף ז' ע"ב "וכתבו תלמידי הרב ר' יונה".

15. פ"ב ה"י.

16. פ"י ה"ג.

17. הלכות ברכות פ"ב ה"י.

ברכה זאת שמוסיפים בבית חתנים היא ברכה אחרונה משבע ברכות של נישואין. במה דברים אמורים? כשהיו האוכלים הם שעמדו בברכת נישואין ושבע הברכות אבל אם האוכלין אחרים שלא שמעו ברכת נישואין בשעת נישואין מברכים בשבילם אחר ברכת המזון שבע ברכות כדרך שמברכין בשעת הנישואין.

במחלוקת הלכתית זו בין הרמב"ם לתלמידי רבנו יונה באות לידי ביטוי שתי גישות שונות בהבנת הדין של פנים חדשות.

### 'פנים חדשות' – דין בברכה או בשמיעה

נראה שהרמב"ם הבין דין זה בדרך הבאה.

לפני הנישואין יש לברך שש ברכות של ברכת חתנים כדי להודיע לחתן ולכלה ולכל הנוכחים את מהות הקשר שנרקם כאן. שמחה זו ששמחים בה מה עניינה<sup>18</sup>? ישנה מגמה אלוקית לנישואין והיא אינה קשר בין אנשים שהחליטו לחיות את חייהם במשותף. לאנשים ששמעו את הברכות אין צורך להשמיע כזאת, אבל אם באו לשמחה בבית החתן אנשים שעדיין לא שמעו את ברכת הנישואין יש להשמיע את מהותה של השמחה בה הם נמצאים. ומדוקדקת הבנה זאת בלשון הרמב"ם שכתב:

אבל אם היו האוכלים אחרים שלא שמעו ברכת נישואין בשעת נישואין **מברכים בשבילם**.

בשבילם היא הברכה ולא לחתן ולכלה ולשאר המסובים ששמעו הברכה וזאת עושים "כדרך שמברכים בשעת נישואין" באותו אופן שהודענו לחתן ולכלה ולמסובים קודם הנישואין את משמעותו אף כאן נעשה כן.

הבנה זו היא פשט לשונו של הרמב"ם, אך יש שהבינו אחרת בדברי הרמב"ם וזו לשונו של בעל 'ערוך השולחן'<sup>19</sup>:

פנים חדשות - חידוש השמחה המביא לברכה.

לרבינו יונה שתלה דין פנים חדשות בהמצאות בסעודה, יסוד שונה.

השתתפות בסעודה מבטאת השתתפות בשמחה. כאשר הסעודה מורכבת אך ורק מאורחים שכבר היו בסעודה השמחה פוחתת מכח ההרגל, שהדבר הופך לשגרה. האנשים החדשים שבאים מעוררים את השמחה וכשהשמחה מתחדשת ניתן לברך את הברכות המדברות על שמחת האיחוד בין איש לאישה.

בדרך הבנה זו, שפנים חדשות עניינם חידוש השמחה, צעדו התוספות, וכך אמרו<sup>20</sup>:

18. עיין לעיל בביאורנו לברכת חתנים.  
19. אבן העזר הלכות קדושין סי' ס"ב, כ"ד.  
20. כתובות ז' ע"ב ד"ה 'זהו'.

והוא שבאו פנים חדשות - אומר ר"י דפנים חדשות קורא בבני אדם שמרבים בשבילים השמחה יותר.

ובאותו כיוון הוסיף :

ושבת דחשבינן פנים חדשות דאמרינן באגדה 'מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות באו לכאן נאמר שירה' התם נמי מרבים לכבוד השבת בשמחה ובסעודה.

התוספות מבאר שריבוי השמחה הנובע מההארה המיוחדת של השבת והלכותיה וריבוי הסעודה הם הגורמים לשבת להחשב כפנים חדשות. מדבריו משמע שאין אלו דברים נפרדים אלא ריבוי הסעודה הוא ביטוי לשמחת היום.

על פי דבריו יש לדון האם שמחה שלא באה מחמת הסעודה תחשב לפנים חדשות. נראה שהדבר תלוי במחלוקת ראשונים ומשתלשלת להלכה במחלוקת בין המחבר לרמ"א. כתב הטור<sup>21</sup> :

ושבת ויו"ט ראשון ושני הוי כפנים חדשות בסעודת הלילה ושחרית אבל לא בסעודה שלישית.

השו"ע<sup>22</sup> הביא את דבריו בשם 'יש אומרים' אך הוסיף "וכן פשט המנהג". בבית יוסף ביאר את הדין המיוחד של סעודה שלישית :

הטעם מפני שאינה עיקר כל כך דהא איכא למ"ד שיוצא במיני תרגימא.

ובב"ח הוסיף :

שאינן דרך להרבות במנות בסעודה שלישית.

הרי במקום שאין ריבוי סעודה לא יברכו.

אך לרמ"א<sup>23</sup> שיטה אחרת. במקום שהפנים החדשות מביאות לחידוש יברכו ברכת חתנים אף על פי שהחידוש אינו בא לידי ביטוי בסעודה :

ווי"א דאם היו פנים חדשות אף על פי שאין אוכלין שם מברך בשבילם לילה ויום.

ובאותו כיוון יבואר טעמו השני בהסברו למנהג לברך אף בסעודה שלישית :

ועכשיו נהגו במדינות אלו לברך ז' ברכות בסעודה שלישית ואפשר משום שרגילים לבוא פנים חדשות. ווי"א מטעם דרגילים לדרוש והדרשה הוי פנים חדשות.

21. אבן העזר הלכות קידושין סי' ס"ב, ח'.

22. אמנם השו"ע נטה לבסוף כשיטת הרמב"ם שתלה הברכות בשמיעת הברכות בשעת הנישואין, על כן כתב דעתו בסתמא, אך מכח המנהג הכריע לבסוף כשיטת רבינו יונה שקשר דין פנים חדשות לסעודה ולהתחדשות השמחה: "וי"א שאפילו היו בשעת החופה ושמעו הברכות אם לא אכלו שם עד עתה מקרי פנים חדשות ומברכין ז' ברכות אחרי ברכת המזון וכן פשט המנהג" (שם ס"ב, ז').

23. שם י"ז.

החידוש שיש בדרשת החתן מביא לשמחה, המאפשרת לברך אף על פי שאין תוספת בריבוי סעודה.

## יסוד הביטוי

נראה שעומק העניין טמון בלשון המיוחדת של חז"ל "פנים חדשות". יש להתבונן מדוע נכתב "פנים חדשות" ולא אנשים חדשים וכד'! מה משמעות הביטוי פנים והיכן מקורו? נראה שהביטוי "פנים חדשות" יסודו בפסוק במשלי<sup>24</sup>:

כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם.

וברש"י שם:

וכמים הללו הפנים שאתה מראה לתוכן הן מראות לך כן לב האדם לאדם לפי מה שאדם יודע שחבירו אוהבו כן הוא מראה לו פנים.

ובמסכת יבמות על הפסוק הנ"ל ביאר רש"י<sup>25</sup>:

כמים הללו שאדם צופה בהן ורואה בהן פנים כפניו אם הוא שוחק הם שוחקות ואם הוא עוקם גם הם עקומות כן לב האדם לאדם האחר אם הוא אוהב את זה גם זה הוא אוהבו ואם הוא שונא את זה גם הוא שונאו.

הפנים מלשון פנים הם המראים מה בפנימיותו של האדם.

אדם הבא לבית החתן והכלה במטרה להשתתף בשמחתם, אהבתו להם ושמחתו בשמחתם שמתגלה בפניו גורמות לחוש כלפיו תחושה של אהבה ושמחה. בכך מביאות הפנים החדשות את החתן והכלה למצב נפשי של אהבה ושמחה, דבר שבכוחו לחזק ולהוסיף באהבתם ושמחתם זה לזה. כשהאהבה והשמחה גוברים יש מקום לשוב ולברך את ברכת החתנים שעניינה המרכזי הוא האהבה והשמחה של האיש והאישה, החתן והכלה.

## המשמעות המעשית

מהאמור לעיל בעניין פנים חדשות ניתן ללמוד הדרכות מעשיות. מן הראוי שהמשתתפים בסעודה ובמיוחד הפנים החדשות שנוספו לסעודה, ישתדלו להאיר פניהם לחתן ולכלה מתוך תחושה אמיתית של שמחה בשמחתם ומתוך רצון אמיתי לסייע להם לבסס את הקשר בניניהם. עליהם להאיר מתוך הכרה שלהארת פנים זו הנובעת מפנימיותם הנכרת מפניהם משמעות גדולה לחיזוק הקשר החדש שנוצר בין החתן והכלה.

<sup>24</sup>. כ"ז, י"ט.

<sup>25</sup>. יבמות קי"ז ע"א ד"ה "ורבנן כמים הפנים לפנים".